

Írta: Csizmadia Ferencné, a Családi Nevelésért Alapítvány elnöke

A gyermekvédelmi törvény koncepciójáról

A folyóiratban közölt gyermekvédelmi törvénykonceptióra reagálás előtt: egyetértünk az állásfoglalás szükségessége dolgában. A koncepciót a jelenlegi helyzetben kell vizsgálni, figyelembe véve a múltat és a jövőt is. A gyermekek érdekében hozott rendeletek, törvényjavaslatok, koncepciók és intézkedések 1973 óta egységes fejlődési tendenciát mutatnak.

A szemléleti fejlődési folyamat része a családi nevelés társadalmi munkaként elismerése és a családi áldozatvállalás társadalmi hasznára apellálás. Ennek nincs köze a szegénypolitikához, válságkezeléshez (szűkebben vett szociálpolitikához), ez család- és ifjúságpolitikai megfontolás, azt is mondhatnánk, hogy a gyermekvédelmi szakmai tudás megelőzéssel kapcsolatos bizonyos fontos elemeinek a köztudatba kerülésével összefüggő folyamat eredménye.

Jellemzője, hogy bár a társadalmi igazságosság alapján megadóztathatták volna a leendő munkaerőket nem „termelő” magányosokat, így gyermektelenségi aggregényadót és gyermektelen nők adóját vezethették volna be, helyette a családot vállalók terheit könnyítették már az első gyermek születésétől.

Volna még mit tenni a családi pótlék kor szerinti emelésével is, hiszen a gyermekek számára a kiegyensúlyozott fejlődéshez szükséges legalább 3 éves korig történő otthoni gondozáshoz a GYES, illetve a GYED juttatása csak az első életévekben segítség. Nincs megoldva a gyermekek növekedésével egyenes arányban növekedő költségekhez való hozzájárulás kérdése, az ingyenes oktatással csak minimális részt nyújt az állam a költségekhez. Nem véletlenül önállósítják oly hamar, éretlenül gyermekeiket, pl. a cigány családok nagy része, nincs miből eltartani, fejleszteni a felnőttél jóval többbe kerülő 12 éven felüli gyermekeiket.

Kialakult a védőnői szolgálat mellett az iskolai gyermekvédelmi pedagógusok hálózata, a gyermekek lelki védelmére, iskolai beilleszkedésének segítésére, pszichoterápiájára, (gyógypedagógiai) fejlesztésére szolgáló nevelési tanácsadó, majd éppen ott a megfogalmazódott tapasztalatok alapján a családok harmonikus fejlődését segítő családgondozói hálózat, és a krízisek kezelésére a nevelési tanácsadóhoz hasonlóan sokféle szakmájú szociális munkásként dolgozóból a családsegítő központok. Kezdenek elszaporodni azok a szakszolgálatként működő intézmények, amelyekben családterápiás szolgáltatás is van.

1992 óta a hátrányos helyzetű gyermekek nevelését, fejlesztését, családgondozását, családi életre nevelését és a szülők körében családpedagógiai ismeretterjesztés komplex családpedagógiai munka keretében eredményesen végzik a családpedagógusok. Magyarország területén mára 170-en végeztek családpedagógiai tanácsadói továbbképzést, olyanok, akik iskolai, óvodai nevelési tanácsadói, családsegítói és egyéb intézményi megelőző és korrekciós gyermekvédelmi munkát kevesen státuszban, többen – állami támogatás hiányában (fizetett szakjuk, fő állásuk mellett) – társadalmi munkában végzik ezt a tevékenységet. Alkalmazott és oktatási intézményvezető pedagógus/gyógypedagógus, de védőnő, mentálhygiénikus, szociális munkás és orvos is akad. Valamilyen felsőfokú

pedagógiai alapképzettséggel és többéves munka, saját családi élmény tapasztalatával rendelkeztek az intenzív továbbképzés előtt.

Az új képzések, így a szociális munkás, szociálpedagógiai, családpedagógiai képzés közül a szociális munkás a szegénypolitikai munkához, szociális hivatali munkához ad lényeges ismereteket, a szociálpedagógia az intézet és a család között közvetít, fontos mindkettőnél a szociológiai aspektus uralkodása, a szociálpolitikában és a családi nevelés helyettesítésében, pótszolgálatok igénybevételéhez juttatásban, a pszichológiai jellegű szolgáltatásokhoz közvetítésekben gondolkodás.

A családpedagógia önálló és globális ismereti rendszer és szaktudomány, megítélésem szerint. Tevékenysége nem feltétlenül igényli a családnak az átadását más szakmájúakhoz, sokkal inkább az-iskolában is önálló aktivitásra és – különösen a módszertani központban a sajátos lehetőségek esetén a más szakmájúakkal való közös tevékenységre, az egész családdal, gyermekkel való közös foglalkozásra teszi a súlyt!

A családokat interakciós rendszerként, nevelőrendszerként pedagógiai célok szerint a gyermek hosszú távú fejlődése érdekében segíti. Nem a „kulturált válás”-hoz igyekszik hozzásegíteni, s ahhoz, hogy a gyermek fogadja el a sorsára oly kedvezőtlen hatású válást, egyik szülője és oldalági nagyszülei kirekesztését, a szeretetkapcsolat megszűnését, hanem a gyermek reális/valóságos védelmében a megbocsátást, békülést, minden családtag viselkedésváltoztatását, a családi összetartást támogatja. A nagyon ritka kiemelésként az egész családdal, gyermekkel való közös foglalkozásra teszi a súlyt!

A szociológiai és pszichológiai szemlélettől eltérően, bár eleinte e tevékenységben is a szülők és az iskola pillanatnyi igényei alapján történik a tervezés, hosszabb távon a családpedagógus rávezeti a szülőket, gyermekeket a jövőtervezésre és az önszabályozott kiteljesedés elősegítésére, a teljes családi és iskolai nevelőrendszer optimális együttműködésen alapuló vezetésére. Elsősorban az értékátadáshoz, ismeret- és szeretetkapcsolat közvetítéshez, így az iskolai gyermekvédelemhez kapcsolódik, de rendszerszemléletének érvényesülnie kellene minden gyermekvédelmi szakmában, és a gyermekek sorsára ható politikában is! A családpedagógia maga is a szakmai fejlődés egy eredménye, része a szakmai fejlődési rendszernek!

Ebben a szakmai- és közvéleményre ható rendszerfejlődési folyamatban kirívó esetet jelent 1995. március 12. és utóhatásai. A külföldi valutaalapra való hivatkozások és elvárások ellenére gyásznapnak tekinthető, amely visszafejlődést, betegségi, bűnözési hullámot, szegénységet, lezülést sarkall.

Nem 3 gyermeknél kezdődik a család, hanem a házasságkötésnél, az első terhességnél. Nemcsak a családi pótlék, GYES, GYED marad el, hanem a több évtizede érlelődött és 3 éve megalapozott és elindult családpedagógiai továbbképzések állami finanszírozása is megszűnt, az 1995/96. tanévre már nem kaptak támogatást a képzőhelyek!

Két jó hír azért van:

1. Az 1995. évben a Művelődési és Köznevelési Minisztérium támogatásával beindult a Családpedagógiai szakosító képzés és továbbképzés programja c. kutatás.

2. A Családi Nevelésért Alapítvány működtetésével Budapesten ugyancsak még ebben az évben létre hoztuk a Családpedagógiai Módszertani Központot, amelyhez eddig a Fővárosi Önkormányzat támogatására számíthatunk, remélhetőleg a más helyekről történő reagálások is pozitívak lesznek.

Tulajdonképpen úgy tűnik, hogy két, pártoktól független értelmiségi irányzat harmónia helyetti harcában hol a humanizáció, hol a technikalizáció hívei kerekednek felül. 1995.

március 12-én fejhosszal győzött a pénzügyi, csak a technikalizációra figyelő lobby. Intézkedéseivel illusztrálja, hogy nem az ember és az egészsége, fejlődése számít. E lobby által is gerjesztett, úgyszólván, médiától táplált, ön-központúságot terjesztő elidegenedési folyamat velejárója, hogy a ma már egyértelműen deviánsnak értelmezhető, a gyermeki jogokkal össze nem férő családjogi-válási - törvény fenntartása mellett, s tőle függetlenül terveznek egy ily módon sehogysem elfogadható ún. gyermekvédelmi törvényt.

Időt- és kormányváltást álló intézkedéseket kellene hozni és az egységes család- és gyermekvédelmi törvénnyel tartósítani. Nem a bizonytalanságot fokozni, hanem a sikeres gyermekneveléshez a stabilitást biztosítani.

Rendszerszemlélettel, család és ifjúságpolitikával lehet egy szegény helyzetben is eredményesen viszonyulni a problémamegoldáshoz. Ebbe belefér a demográfiai, szociológiai, pszichológiai, pszichiátriai, pedagógiai szempont és ma már elkerülhetetlen a családpedagógiai szempont figyelembevétele is, amely az emberiségét, a gyermekek jelenét és jövőjét egyaránt védi. „Matematikai” összefüggéseket kell vizsgálni ott, ahol az intuíció és az előrejelzési képesség hiányzik:

– Mennyibe kerül a támogatások elhagyása, az intézkedési csomag megvalósulása a hosszú távú következményeket illetően, a családok tönkremenetele, megbetegedése, a családbomlás további fokozódása, a táppénzek, rokkantsági nyugdíjak emelkedése, a gyermekek egyedül nevelése, a családból kirekesztettek megbetegedése, lezüllése, a gyermekek képzetlenné, bűnözővé és munkanélkülivé, szegénnyé válása, segélyezése, az oktatók, szakemberek ki nem használása, a börtön és javítóintézeti, nevelőotthoni férőhelyek növelésének és fenntartásának szükséglete, kik fogják azokat a közel- és távoljövőben megfizetni? Ki megy Európába? A lezüllött és megbetegített nép? Ki fogja visszafizetni a most felvett pénzt? Hányan fognak dolgozni érte? Ha nem szülnek a nők a bizonytalanságra és ha szülnek? Mennyibe kerül a rövidtávú szegénypolitikára, válságkezelésre szorítókozás hosszú távon?

– Mennyibe kerül egy jól megtervezett törvény végrehajtása? Mennyibe kerül a család- és ifjúságpolitikai rendszerszemlélet érvényesítése? Milyen hatása lesz a munkateljesítményre? A vállalkozói kedv növekedésére, a kockázattásra, az összefogásra?

És ha összehasonlítja a hatalom birtokosa, akkor reálisabban fog dönteni. A mostani szegénységi helyzetben egyetértünk, hogy megszorításokra van szükség a külföldi technika és mezőgazdasági cikk behozatala terén, -de nem az emberi fejlesztés belső viszonylataiban. Egyértelműen kevesebb áru és szellemi importra, kevesebb útépitésre, személygépkocsira lenne szükség. Jobban meg kellene becsülni az itthoni termékeket és az itthoni emberi erőforrásokat, a magyar tudást. Védeni a magyar nevelést, oktatást, ipart, mezőgazdaságot, család- és gyermekvédelmet... Magyar állami önerővel kiváltható gazdaságélénkítésre és család-, oktatás-, egészségvédelem erősítésre, és nem visszafejlesztésre van szükség!

Felvethető egy olyan változat is, hogy ne legyen kötelező a társadalombiztosítás, mindenki önkéntesen fizessen/vagy ne fizessen a saját nyugdíjára, és a táppénzére a munkaviszonya kezdetétől, az egészségügyi ellátásra, pedig akkor, amikor szüksége van valamire, a szolidaritás az adóból, a költségvetésből fedeződjék.

Felháborító az a kötelező 44%, amennyivel kevesebb fizetést kap a dolgozó/családfő, szülő, s amiből semmit sem kapunk vissza, főleg az, aki vigyáz az egészségére! A szabadságnak el kellene jönnie abban is, hogy az egészség kérdésében kényszerrel ne alkalmazzon az állam.

Abban a zsákutcában, amikor iskolákat, óvodákat, egészségügyi intézményeket szüntetnek meg és az oktatókat elküldve, a kutatókat nem fizetve a tudományok fejlődése gátolt, s a

munkanélküliségre nincs igazi megoldás, és kötelező társadalombiztosítással nyomorítják a szellemi dolgozót és a családsegítő-tevékenységet ellátót, nézzük meg a gyermekvédelem koncepcióját.

A Népjóléti Minisztérium által készített gyermekvédelmi törvényi koncepció minden eddiginél jobb változat.

Az I. és II. része tartalmazza a létező jelen fontos vonatkozásait. Sajnos még kihagyja a mélyebb tartalmi összefüggéseket. Még hiányos, de már fellelhető benne a szükséges rendszerszemlélet érvényesülése.

Még hiányzik a családjogi, válási, kapcsolattartási, gyermek-elhelyezési törvény teljes körű hatásvizsgálata, a rosszul működő családokban és az iskolában kialakuló, szülőkre és a gyermekekre kiható ártalmak, viselkedési és tanulási zavarok, képzetlenségi következmények felmérése. Még nem találunk utalást a szakmai, pl. családpedagógiai továbbképzések fontosságára, iskolai gyermekvédelmi státusok, időkedvezmények kialakításának fontosságára, a szakszerű megelőző és korrekciós munka szükségletére.

A III. részben általában nagyon jól fejt ki a tennivalókat. Különösen kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a családi nevelés védelmére hivatkozik!

Pozitívuma, hogy erősíteni kívánja a társadalmi önszerveződések, állampolgári kezdeményezések önkormányzati támogatását. Fontosnak tartanánk itt azt a kifejezést beépíteni, hogy „különös tekintettel a szakmai/szakértői kezdeményezésekre, finanszírozásukhoz járuljon hozzá az önkormányzat, az új, egész nemzetre, országra kiható szakmai kezdeményezéseket támogassa az állam!”

Gyermekjóléti rendszer helyett család- és gyermekvédő rendszert írnánk, ugyanis a jóléti kifejezés mögött csupán anyagi ellátást érthetnek, és szándékától függetlenül kiemeli, elkülöníti a gyermeket, az ingyenes, vagy kedvezményes napközi attól még biztosítható!

Jó a személyes gondoskodást nyújtó alapellátás és a szakellátás megfogalmazása.

Jó a finanszírozási elv. Fontos lenne kihangsúlyozni az alapellátásban lényeges iskolai családpedagógus státusokat.

Nagyon jó elv az önkormányzati hozzájárulási kötelezettség a gyermekvédelmi alap- és szakellátáshoz, valamint a gyerektartásdíj megelőlegezés közigazgatáshoz sorolása.

Nagyon jó a IV. rész és a táblázatok.

De sajnos, mint fent említettük, hiányos a felmérések köre. Kevésbé mérhető a közvetlen hatás sok esetben, de logikailag megérthető, ha lett volna rá utalás!

Egészében véve nagy előrelépést mutat ez a koncepció a még tökéletesebb család- és gyermekvédelmi törvény megszületése irányába.

A hangsúlyeltolódásnak a megelőzési, alapellátási irányba kell mutatnia. Nem feltétlenül csak az országos és megyei szociális és gyámsági szolgálatok jelenthetik ennek és egy újabb törvényi koncepciónak a bázisát.

A korszerűbb, progresszívebb gyermekvédelemnek fontos koordinációs központját jelenthetik az iskolai gyermekvédelmi munkát végzőket összefogó, a családpedagógiai képzőhelyek kutatás számára gyakorlati bázist jelentő, és a pedagógusok, szülők, gyermekek által könnyen elérhető, ismeretterjesztést is vállaló regionális családpedagógiai módszertani központok, elsőként az Országos Családpedagógiai Módszertani Központ.

A koncepciót fentiek alapján módosításra ajánljuk.

A különböző szakmájú gyermekvédelemmel foglalkozóknak most kellene összefognia, hogy megelőzzünk egy még mélyebb pontot, és közös erővel segítsünk a családok hajóját is biztosabb utakra evezni, szülésre, nevelésre, öröme, cselekvésre, változtatásokra bátorítani.